

A zöldülő Veszprém, avagy hogyan érvényesül a fenntarthatóság a 2073-ban hipotetikusán újrázó Európa Kulturális Fővárosában?

The greening Veszprém, or how sustainability prevails in the European Capital of Culture, hypothetically to be reprised in 2073?

Szerzők: Michalkó Gábor¹ – Horvát Szilárd² – Fehérvölgyi Beáta³

A fenntartható fejlődés elvének szem előtt tartása a legtöbb kulturális, gasztronómiai vagy sportrendezvény, különösen az úgynevezett megaesemény alfája és ómegája. A fenntarthatóság kulcsfontosságú szerepet játszott Veszprémnek az „Európa Kulturális Fővárosa 2023” cím elnyeréséért benyújtott pályázatában és annak sikeres megvalósításában is. A városba látogatók, az ott élők, ott dolgozók vagy éppen ott tanulók megtapasztalhatták milyen a fenntarthatóság magasztos eszméinek gyakorlatban való érvényesítése. Ahogyan az Európa Kulturális Fővárosa kezdeményezés sem 365 napra szól, úgy a fenntarthatóságra való törekvés sem ér véget újjévkor. A tanulmány abból a feltételezésből indul ki, hogy Veszprém 2073-ban újra elnyeri az Európa Kulturális Fővárosa címet és a mai Z-generáció képviselői, nevezetesen a Pannon Egyetem másodéves turizmus-vendéglátás szakos hallgatói fél évszázad múlva elutaznak diákéveik színhelyére és élményeikről az akkori közösségi oldalukon számolnak be. A 63 fiktív úti beszámoló lehetőséget biztosított a fenntarthatóság tárgykörébe tartozó élményelemek vizsgálatára. A félig irányított esszék manuális kódolású tartomelemzésének segítségével arra a kérdésre kerestük a választ, hogy az elméletben elsajátított és az empirikusan megélt fenntarthatóság hogyan él tovább a hallgatók utazáshoz kötődő fantáziájában. A vizsgálat megállapította, hogy (1) a fenntarthatóság eszméje és gyakorlata egyaránt markáns szerepet játszik az 50 év múlva megvalósuló utazásból fakadó élményekben, (2) a fejlesztések napjaink innovációinak talaján állnak, (3) Veszprém a jelenleginél is zöldebb és élhetőbb vármegyeszékhelyé válik.

Considering the principles of sustainable development is the alpha and omega of most cultural, gastronomic or sports events, especially so-called mega-events. Sustainability has played a key role in Veszprém's application for the title of European Capital of Culture 2023 and its successful completion. Visitors to the town, its residents, people working there or even students studying there have experienced how the high ideals of sustainability are put into practice. Just as the European Capital of Culture initiative is not for 365 days, the drive for sustainability does not end with the year. The study is based on the assumption that Veszprém will be European Capital of Culture again in 2073 and that the representatives of today's Generation Z, namely second-year tourism and hospitality students at the University of Pannonia, will travel to the site of their student days half a century later, reporting on their experiences on their social networking sites. The 63 fictitious travel experience reports provided an opportunity to explore the elements of experience comprising sustainability. Using manual coding content analysis of the semi-guided essays, we seeking to answer the question of how sustainability, learned in theory and experienced empirically, lives on in students' travel-related fantasies. The study found that (1) both the idea and practice of sustainability will play a prominent role in the travel experience 50 years from now, (2) the developments are grounded on today's innovations, (3) Veszprém will become a greener and more liveable county seat than it is today.

¹ egyetemi tanár, Pannon Egyetem; tudományos tanácsadó, HUN-REN CSFK Földrajztudományi Intézet, michalko.gabor.istvan@gtk.uni-pannon.hu

² PhD-hallgató, Pannon Egyetem, horvat.szilard@gtk.uni-pannon.hu

³ egyetemi docens, Pannon Egyetem, fehevolgyi.beata@gtk.uni-pannon.hu

Kulcsszavak: fenntartható fejlődés, turizmus, irányított esszé, tartalomelemzés, jövőkutatás.

Keywords: sustainable development, tourism, semi-guided essay, content analysis, future studies.

1. Bevezetés

A zöldfelületek növelése és gondozása egyaránt meghatározó szerepet játszik a fenntarthatóság elvének és a városok élhetőségének biztosításában (WOLFF-HAASE 2019). Amíg az élhetőség a lakosság életminőségében testet öltő komplex mutató, addig a fenntarthatóság a döntéshozók és a döntéselőkészítők által képviselt szemléletmód, szimbiózisuk eredője gyakran a helyi közpolitikában ragadható meg (BARANYAI-CSAPÓ 2011, KAISER 2015). Tekintettel arra, hogy az emberiség atavisztikus létszféraját a zöldfelületek képviselik, amelyek elengedhetetlenek az urbanizált társadalom jóllétének megteremtéséhez, a fenntarthatóság zászlaja alatt tevékenykedő önkormányzatok városi parkok, ligetek, erdők stb. létrehozásával, ápolásával is fokozhatják politikai támogatottságukat (JONES-NEWSOME 2015, BUSH 2020, CSOMÓS et al. 2023). A „zöld város” elnevezés fejezi ki legkomplexebben az önkormányzatok mindazon törekvéseit, amelyek az adott település fenntartható működtetésében valósulnak meg (KISVARGA et al. 2023). Az élhetőségre fókuszáló városokban a zöld szemlélet a városfejlesztés majd minden területén megjelenik, így a kultúrát is áthatja (SZPAKOWSKA-LORANC 2021). A legkülönbözőbb tematikájú kulturális események, különösen a nagyobb tömegeket, így a turistákat is vonzó fesztiválok napjainkban kizárólag a fenntarthatóság elvének érvényesítése mellett szervezhetők (VILA-LOPEZ et al. 2022). A zöldítés (és nem a „zöldre festés”) szándéka az úgynevezett megrendezvények, mint például az Európa Kulturális Fővárosa (EKF) cím kapcsán megvalósuló beruházások központi eleme, ami egyben a helyi lakosság életminőségét javító politikai törekvés (ERNSZT et al. 2022, KUNDI-ERNSZT 2024).

2023-ban Veszprém a görögországi Elefszína és a romániai Temesvár társaságában viselte az Európai Parlament és a Tanács által odaítélt EKF-címet. A veszprémi vármegyeszékhely a Balaton régióval közös, 2018-ban véglegesített és az illetékes döntéshozók által támogatott pályázatában a fenntarthatóság, azon belül az élhetőséget elősegítő zöldfelületek növelése meghatározó célkitűzésként került megfogalmazásra. Az EKF-évhez kapcsolódóan számos, a fenntarthatóság

elveit szolgáló fejlesztés valósult meg a városban (FORMÁDI-LŐRINCZ 2023). Ezek közül kiemelendő Veszprém tömegközlekedésének korszerűsítése, a Szent Miklós-szegi Kálvária-domb és környékének infrastrukturális felújítása, funkcióbővítése, valamint a rendezvényeken megvalósuló szelektív hulladékgyűjtés. A fenntarthatóság-orientált városfejlesztés egyik sajátossága, hogy stratégiai szemléletű, és a politikai ciklusokon túlmutatóan hosszútávú perspektívákban gondolkodik (SZALMÁNÉ CSETE-BUZÁSI 2020, SIMON 2024). A „királynék városaként” aposztrofált Veszprém (NAVRACSICS 1997) már most is Magyarország legélhetőbb települései közé tartozik (SIKOS-SZENDI 2023), de a városvezetésnek az a célja, hogy belátható időn belül a jelenleg Bécs, Koppenhága és Zürich által fémljelzett európai városok élmezőnyéhez tartozzon⁴.

A jelen tanulmány alapját képező vizsgálat abból a fikcióból indult ki, hogy Veszprém 2073-ban újból elnyeri az EKF-címet (tényleges újrászásra az EKF 1985 óta tartó sikertörténetében egyetlen egyszer volt példa, Luxemburg 1995 után 2007-ben is viselhette a címet). Ahhoz, hogy az álom valósággá váljon, és Veszprém mintegy fél évszázad múlva ismételen eredményesen pályázhasson, friss, ugyanakkor előremutató gondolatokra van szükség. Feltételeztük, hogy a Z-generáció azon tagjai, akik személyesen tapasztalták meg a 2023. EKF-év történéseit, a fejlesztéseket testközelből megismerve, az események egyikén-másikán személyesen is részt véve markáns elképzelésekkel rendelkeznek arról, hogy fél évszázad múlva milyen lesz az a Veszprém, amelyben gyermekeik, unokáik is átélhetik az újrászás nyújtotta élményeket. A fejekben élő kép feltárása érdekében arra kértük a veszprémi Pannon Egyetem másodéves turizmus-vendéglátás szakos hallgatóit (akiknek mélyebb érintettségét a képzésük sajátosságai miatt is valószínűsítettük), hogy teljesen önállóan, kizárólag a saját fantáziájukra, szövegalkotási készségükre építve készítsenek egy 10-12 ezer karakter (szóközökkel) terjedelmű írásos élménybeszámolót, amely az ő 2073-ban, tehát ötven év múlva, megvalósuló utazásukról szól, és az akkori online közösségi oldalukon kerül közzétételre. A képzeletbeli utazás célterülete Veszprém, ami 2073-ban újra az EKF-címet viselő település, és ahova a vizsgálatban résztvevő hallgatók immár turistaként térnek vissza. Tekintettel arra, hogy az EKF-év mozzanatai az adott város szélesen értelmezett szabadidős kínálatába ágyazódnak be (RÁTZ 2006, MORVAY et al. 2020), a turizmus-vendéglátás szakos hallgatók vizsgálatba való célzott bevonásával a hipotetikus

⁴ <https://vehir.hu/cikk/66143-orszaghataron-belul-mar-veszpreme-vezet-elhetoseg-szempontjabol> Letöltve: 2024. július 27.

fejlesztést tükröző eredmények professzionálisabb, a turizmust holisztikusan megközelítő bemutatását reméltük. A vizsgálat arra a kérdésre kereste a választ, hogy a 2023-ban sikeresen lebonyolított EKF-programorozat fenntarthatósági célkitűzései miként élnek tovább a hallgatók fejében, illetve azok fél évszázaddal későbbi eredményei hogyan testesülnek meg a képzeletükben egy utazás apropóján. A 63 esszé mesterséges intelligenciával támogatott tartalomelemzése lehetőséget kínál az élıhetőségi célokat szolgáló fenntarthatósági törekvések turizmusorientált megvalósulásának mentális reprezentációjára.

2. Elméleti háttér

Az egyik legnagyobb és legrangosabb, tudományos folyóiratok bibliográfiái információinak keresését biztosító online adatbázis, a Web of Science (WoS), 359 olyan publikációt tartalmaz, amelynek „topic”-jában (a közlemény címét, absztraktját és kulcsszavait egyaránt tartalmazó szűrőjében) a „European Capital of Culture” (ECC) kifejezés megtalálható⁵. Egy adott publikáció szerző(k) által meghatározott kulcsszavai lehetőséget biztosítanak a tartalom lényegi elemeinek körvonalazására, a diszciplináris vonatkozások feltárására (WANG-CHAI 2018). A 359, „topic”-jában ECC kifejezést tartalmazó, publikáció 940 különböző szerzői kulcsszót tartalmaz, és a legalább három cikkben előforduló kulcsszavak száma 75. A legtöbb publikációban előforduló szerzői kulcsszó (zárójelben azon cikkek száma, amelyben az adott kulcsszó szerepel) a „european capital(s) of culture [ECCO]” (128), a képzeletbeli dobogó második fokán a „culture” (30), míg a harmadik a „Liverpool” áll (20). A jelen tanulmány fókuszá szempontjából meghatározó turizmus a „cultural tourism” (16), a „tourism” (10) és a „tourism development” (5) kulcsszói formációban a cikkek töredékében (8,6%) szerepel. A fenntarthatóság fogalmi ernyője alá besorolható kulcsszavak, a „sustainability” (11) és „vulnerability” (4) viszonylag alacsony előfordulása azt jelzi, hogy a „zöld” megközelítés mindeddig kisebbségben (4,2%) maradt az EKF vonatkozású vizsgálatokban. Az ECC „topic”-ú cikkek kulcsszavakban megragadható földrajzi vetületei Liverpool (20), Matera (9), Marseille (7), Isztambul (5), Újvidék (5), Guimarães (4), Genova (3), Pilzen (3) és Nagyszében (3) voltak. Tehát az 1985 és 2023 között EKF-címet viselő 67 város mint potenciálisan vizsgálható célterület sokszínűsége nem rajzolódik ki markánsan a publikációk szerzői kulcsszavaiból. Pécs 15, Veszprém 4 cikk „topic”-jában szerepel, de Pécs

mindössze kétszer, Veszprém pedig egyszer sem jelenik meg a szerzői kulcsszavak között.

Annak ellenére, hogy a szerzők a kutatási eredményeiket közlő publikációik kulcsszavainak megadásánál mostohán bántak a „turizmus” kifejezéssel, a 359, EKF-vonatkozásokat is tartalmazó cikk harmadában jól körvonalazódó turisztikai aspektusokkal találkozhatunk. Az EKF-cím önmagában is, de az annak égisze alatt bonyolított események különösen alkalmasak a turisztikai kereslet élénkítésére, ami főként a programok látogatóinak értékesített belépőjegyek, a vendéglátóipari, kiskereskedelmi fogyasztás és a szálláshelyszektor igénybevétele révén bevételnövelő gazdasági hatásként realizálódik (HERRERO et al. 2006, POLO 2015, DZUPKA-SEBOVA 2016, FALK-HAGSTEN 2017). Az EKF-év társadalmi hatásmechanizmusai is sokrétűek. Részben a gazdaság élénkülésével (pl. foglalkoztatás) függnek össze, részben a bővülő szabadidős szolgáltatásokból, a helyi közösségépítésből, a településfejlesztésből és a marketingkommunikációból fakadó jóléti vetületek révén formálódnak (NOSKOVÁ 2016, LIU 2017a, MEEKES et al. 2017, SRAKAR-VECCO 2017, PEPE 2018, KŐVÁRI et al. 2022). VUJČIĆ és szerzőtársai (2023) arra hívják fel a figyelmet, hogy az EKF-cím generálta turisztikai hatásokat komplexen érdemes értékelni. Az EKF-cím viselése ugyan az adott évre korlátozódik, azonban a marketingkommunikáció egyre szélesedő eszköztárának alkalmazásával már a felkészülés időszakában megkezdődik, és a hivatalos periódust követően is folytatódik az érintett város EKF-településként való pozicionálása, a turizmusban is jól hasznosítható brandjének építése (GUERREIRO et al. 2020, GAJIC et al. 2021). Tekintettel arra, hogy az EKF-cím eredendően a tárgyi és a szellemi kulturális értékek megőrzésére, bemutatására hivatott kezdeményezés, a műemlék- és örökségvédelemi célkitűzések hatékony megvalósításával a kulturális és örökségturizmus kínálatának fejlesztésére is sor kerül (REMOALDO et al. 2014, EBEJER 2019). Az EKF-program apropóján megvalósuló technikai (technológiai) innovációk, legyenek bár a kulturális élmények interpretációjával vagy éppen a legkülönbözőbb applikációkkal kapcsolatosak, közvetve vagy közvetlenül a turizmus szolgálatában állnak (CAUCHI-SCERRI 2019, MÁHR et al. 2022, TRUNFIO et al. 2023). És végül, de nem utolsó sorban a turizmus eszméjének az EKF-címet viselő városok tervezésében, fejlesztésében, irányításában (ide értve az EKF-év hatásaink hosszabb távú monitoringját is), vagyis a közpolitikájában való meggyökeresedése tekinthető a szakirodalomból tükröződő kutatási

⁵ Letöltve: 2024. július 27.

csomópontnak (LIU 2015, RICHARDS-ROTARIU 2015, POPESCU-VOICULESCU 2020).

A fenntarthatóság problematikája – a turizmus-hoz hasonlóan, illetve azzal gyakran szimbiózisban – valamivel erőteljesebben jelenik meg az EKF vonatkozású, tematikailag egymást gyakran átfedő tanulmányokban, mint az a kulcsszóanalízis alapján remélhető volt (a vizsgált cikkek mintegy hatodát teszi ki olyan közlemény, ahol megjelenik a fenntarthatóság). Az EKF-címet viselő települést, illetve az ott élők mindennapjait érintő kedvezőtlen környezeti hatások (pl. zajterhelés, szeméttelés) számbavétele képezi a fenntarthatóság egyik tárgykörét (REMOALDO et al. 2015, MANOIU-CRACIUN 2019). Részben ezzel függenek össze azok a tanulmányok, amelyek a már nem kívánt mértékű turisztikai kereslet jelenségét és feltételezett következményeit érintik (FERRARI-GUALA 2017, MAVRIN 2024). Az EKF-kezdemenyezésben rejlő környezeti nevelés lehetősége, a döntéshozók és döntéselőkészítők fenntarthatóság fókuszú szemléletformálása, a zöld látásmódnak a marketingben és a programok lebonyolítása során való érvényesítése is számos vizsgálat tárgyát képezte (BÜRKSIESE et al. 2018, KÓVÁRI et al. 2023). Az EKF-évre való felkészülés gyakran jelentős infrastruktúrális fejlesztéseket, barnamezős beruházásokat, a résztvevő városok, városrészek rehabilitációját, regenerációját eredményezték, amely folyamatoknak és azok eredményeinek fenntarthatósági szempontú értékelése is megtörtént (LIU 2016, NEDUČIN-KRKLJEŠ 2022). Magának a fenntarthatóságnak a mérése, monitoringja a kutatómódszertani nehézségekre is visszavezethetően kevésbé kutatott téma (LASK 2011, GRIBAUDO et al. 2017). A fenntarthatóság és a turizmus közös metszetében azokkal a publikációkkal találkozhatunk, amelyek az EKF-címet viselő városok fogyasztását alapvetően turizmusként, míg az EKF-kezdemenyezést eredendően a fenntarthatóság színtereként értelmezik (AZZILONNA et al. 2022).

Az EKF-projektek jövőjével kapcsolatos kérdések megválaszolása sem került el a kutatók figyelmét, az eredményeik egyrészt narratívák, másrészt hipotetikusak. A vizsgálatok egyik fókuszpontjában az EKF-évre való felkészülés időszaka áll, ahol a mondanivaló magvát főleg a tervek, a megőrzés és a megújítás értékválasztás között őrldő, gyakran ambivalens várakozások bemutatása képezi (MILESI 1987, GUNAY 2010, AQUILINO et al. 2019). Szembeötlő nézőpontot képviselnek azok a publikációk, amelyek a vissza- és az előretekintés logikájára épülnek. Alapvetően az EKF-év megvalósult projekteit értékelik, valamint egy belátható időtávon belüli működtetést, fenntartást és további fejlesztéseket körvonalaznak, továbbá

nem egy esetben célzott iránymutatásul szolgálnak a jövőbeli pályázóknak (LOPES 2008, COX-O'BRIEN 2012, LIU 2017b). A moralizálás, a már említett értékválasztás a legtöbb, jövővel foglalkozó EKF-tanulmányt áthatja. Alapvető kérdésként jelenik meg a fejlesztések európai uniós logikájú, teljesítményorientált projekt természetű és a város, azon belül is a helyi társadalom, hosszútávú érdeke közötti különbségek áthidalása (COHEN 2020, VESELINOVIĆ-ALEMPIJEVIĆ 2023).

3. Módszer

Az irányított esszéírás régóta részét képezi a kvalitatív módszertan egyre bővülő arzenáljának (MÖNKKS 1968). A legkülönbözőbb korosztályokhoz tartozó diákok gondolatainak, reflexióinak, jövőképeinek feltárására egyrészt intézményesített körülmények között, kvázi kötelezően teljesítendő feladatként, másrészt önkéntes formában, gyakran ösztönző eszközök alkalmazásával, esetleg a kettő vegyítésével kerülhet sor (MITEV 2006, HORVÁTH-MITEV 2015). KORPELA (1992) finn középiskolásokat vont be az esszéírásba, ahol a 144 gimnáziumi és szakiskolai tanulónak 45 perc alatt kellett a kedvenc helyükről fogalmazást készíteni. MARTINEZ és LO (2008) USA-beli orvostanhallgatóknak (147 fő) a képzésük során tapasztalt vagy saját maguk által elkövetett műhibákról szóló, az orvosi etika kurzus keretében készített esszéjét elemezte. HUSSEIN és szerzőtársai (2020) az Egyesült Arab Emírségben alapképzésben tanuló, az angol mint idegen nyelv online kurzust felvett egyetemisták Covid19-járvány alatti tanulási élményeiről készült 45 esszét vette górcső alá. Az említett vizsgálatok közös jellemzői az esszé elkészítésével kapcsolatos instrukciók megadása, az egyazon tanuló közösség bevonása vagy kényelmi minta alkalmazása, a szövegek tartalomelemzéssel való feldolgozása. A nemzetközi szakirodalomban a diákok jövőről alkotott képének (MÖNKKS 1968) és a fenntarthatósággal kapcsolatos meglátásainak (PERERA-HEWEGE 2016) megfogalmazására egyaránt találunk példát, azonban ezen témák, különösen a metszetük, irányított esszéírás alkalmazásával való elemzése még gyermekcipőben jár.

Jelen tanulmány a félig irányított esszéírás metodikáját alkalmazta. A Pannon Egyetem másodéves turizmus-vendéglátás szakos hallgatói a turizmuselméleti kurzus keretében azt a feladatot kapták, hogy:

„Készítsen teljesen önállóan, kizárólag a saját fantáziájára, szövegalkotási képességére építve egy írásos élménybeszámolót, amely az Ön 2073-ban, tehát 50 év múlva megvalósuló utazásáról szól és az Ön akkori online közösségi

oldalán kerül közzétételre. Az utazás helyszíne Veszprém, amely 2073-ban újra az „Európa Kulturális Fővárosa” címet viselő település és ahova Ön immár turistaként tér vissza.”

A hallgatóknak szóló instrukciók közül fontos kiemelni, hogy elvárásként került megfogalmazásra a minimálisan 10 000, maximálisan 12 000 karakter (szóközökkel) terjedelem, továbbá a szöveg láb- és/vagy végjegyzettel, illusztrációkkal, irodalomjegyzékkel való ellátásának tiltása. A feladat, amire a hallgatóknak 2024 márciusában két hét állt rendelkezésére, a kurzus teljesítésének feltétele volt. Az esszét benyújtó hallgató neve a kurzus oktatója előtt ismert volt, azonban a kutatást végző csapat már teljes mértékben anonimizált fogalmazásokat elemzett. Az elkészült 67 esszéből 63 feldolgozására került sor, 4 esszé a feladatleíráshoz nem illeszkedő tartalma miatt, kizárásra került. A hallgatók kötődése az esszé témájához kettős. Egyrészt képzésük szintere Veszprém, ami 2023-ban az EKF-címet viselte, így személyesen is megtapasztalhatták a vármegyeközpontban végbement fejlesztéseket, részt vehettek a programsorozat eseményein, akarva-akaratlanul integrálódtak az egy éven keresztül tartó kezdeményezésbe. Másrészt a kötődést az is elősegítette, hogy maga a Pannon Egyetem, kitüntetetten a Gazdaságtudományi Kar, oroszlánrészt vállalt az EKF-év sikeres megvalósításában, így a turizmus-vendéglátás szakos hallgatók számos esemény lebonyolításában személyesen is közreműködhetnek, illetve az EKF-projekt mint jó gyakorlat a tananyag testközelű elemévé avanszált. Az esszéírás megvalósításának kontextusához az is hozzájárulhatott, hogy a fenntarthatóság a Pannon Egyetem szellemiségének és működésének egyik meghatározó pillére, az intézmény önmagát a „Fenntartható(bb) Egyetem” szlogennel azonosítja⁶.

A 63 esszé feldolgozására a mesterséges intelligenciával támogatott nyílt kódolású tartalomelemzés módszerével került sor. A kutatási kérdés, történetesen a fenntarthatóság eszméje jövőbeli realizálódásának megragadásához arra volt szükség, hogy az esszék szövegét alapul véve azonosítsuk a fenntartható fejlődés közismert, vélhetően a hallgatók fejében is körvonalazódó elméleti csomópontjait. Az egyes esszéket random kiválasztva kezdtük el a szövegek teljes olvasását, és minden egyes mondatot, tagmondatot, amelyben a fenntarthatóság gondolatvilága megjelent, manuálisan bekódoltunk, majd később a kódokat rendszereztük. Tekintettel arra, hogy a kódok a tizenötödik esszét követően ismétlődtek, új kód nem jelent meg,

így az esszék 23,8%-ánál értük el az elméleti telítődést. Az esszék alkotta teljes szöveges adatbázisban legalább háromszor előforduló, a szófelhőben (1. ábra) is látható 35 különböző kódot tematikailag csoportosítottuk, és így meghatároztuk azokat a fenntarthatósági témákat, amelyek egy 2073-ban realizálódó, fiktív utazásról szóló élménybeszámolóban szerepelnek. A csoportosítás megfelelőségének kontrollja érdekében a ChatGPT(4o) nyílt hozzáférést szoftvert vettük igénybe, amelybe az összes esszét feltöltöttük, és utasítást adtunk a szövegekben szereplő fenntarthatóságfókuszú gondolatok strukturált rendszerezésére. A manuálisan elvégzett kódolás alapján meghatározott fenntarthatósági témák majdhogynem fedésben voltak a mesterséges intelligencia által kínált, valamivel szofisztikáltabb megoldással, így az eredményeket az egyazon fogalmi ernyő alá rendezhető kódokra és a hozzájuk tartozó tipikus szövegek közreadására építve, de a ChatGPT(4o) ajánlását is figyelembe véve közöljük.

4. Eredmények

Az elemzésbe bevont esszék által körvonalazódó élmény- és azok reflexiójából fakadó gondolatvilágban, neveztesen a 2073-ban Veszprémbe, az EKF-címet ismételten elnyert vármegyeközpontba való utazásról alkotott hipotetikus megtapasztalásokban, markánsan élnek a fenntarthatósággal összefüggő mozzanatok. Itt kell megjegyezni, hogy a fenntarthatóság 1987-ben megalkotott és a „Közös jövőnk” című Brundtland-jelentésben közzétett filozófiájának értelmezése mára jócskán kiszélesedett, az elmúlt évtizedek meglehetősen intenzív kutatásainak köszönhetően „buzzworddé”, a környezeti és a társadalmi aspektusokat egyaránt integráló fogalommá vált (APETREI et al. 2021, IRIMIÁS et al. 2024). A fenntarthatóság esszékből is kiolvasható felfogása az ember és a környezet viszonyának eredőjét, a felelősségteljes élethez való közeledést tükrözi (RÁTZ 2023).

Az esszék szövegének összefűzéséből létrehozott adatbázisban a fenntarthatóság vonatkozásában az állatkerttel mint Veszprém vezető turisztikai attrakciójával, a vármegyeközpont lakossága alkotta közösséggel és a helyi értékekkel kapcsolatos kódolt élmények voltak a leginkább meghatározóak. A vizsgálatban ezen túlmenően a zöld fogalomvilág, a kényelmet és hatékonyságot kínáló robotizáció és a településképet uraló parkok is markáns elemeit képezték a fenntarthatóság kapcsán azonosított kódolt élményelemeknek.

⁶ <https://uni-pannon.hu/fenntarthatobb-egyetem> Letöltve: 2024. augusztus 1.

2023-ban, úgy fél évszázad múlva is – át fogja lépni Veszprém közigazgatási határát, így a vármegye-központra és a Balaton régióra egyaránt kiterjed.

„Az éttermek és kávézók nem csak a gasztronómiai élvezeteket, hanem a helyi kultúra ízeit is kínálják.” [E24]

• Oktatás, kutatás, szemléletformálás (Pannon-63)

A felsőoktatási intézmények kardinális szerepet játszanak a fenntartható fejlődés elvének érvényesülésében. A Pannon Egyetem a környezettudományi kutatások magyarországi zászlóshajója, ahol a fenntarthatóság egy szinte tapintható, a hallgatók képzését átható, gondolkodásmódját formáló küldetés. Az esszéiben a Pannon Egyetem egyrészt az idővel tovább szépülő múlt színteréért, a zöld szemléletformálás gyökereinek táptalajaként, másrészt a fenntarthatóság megvalósításához tevélegesen hozzájáruló intézményként jelenik meg.

„A környezetvédelem terén hatalmas előrelépés volt az, amikor az egyetem egy sajtótájékoztató keretében jelentette be a nanotechnológiai laborjának legújabb vívmányait, a műanyagmentes, könnyen előállítható csomagolópapírt, a mesterséges intelligencia által irányított napfénykövető napelemrendszereket, illetve a fúziós technológiával működő energiacecellákat, amelyek az egyik legtisztább és leghatékonyabb energiaforrásként hasznosíthatók, egészen a mai napig.” [E3]

• Modernizáció (robot-83, felújít-62, 3D-17, led-6)

Annak ellenére, hogy a fenntarthatóságot támogató modernizáció gyakran túlzott energiaszükséglete vagy éppen károsanyag termelése miatt válik kontraproduktívvá, a humán erőforrás-igényt mérseklő és a termelés vagy éppen a szolgáltatás hatékonyságát növelő robotizáció a zöld gondolkodás egyik letéteményesének nevezhető. Míg a hallgatók jövőről szóló elképzeléseiben a robotok és a technológiaváltás markánsan jelenik meg, az innováció jobbra kötődik napjaink épített környezetéhez, esetenként az ismert turisztikai attrakciók megújításának szolgálatában áll.

„A 3D nyomtatók precíziója és a mesterséges intelligencia kulináris tudása olyan ételeket hozott létre, amelyek nem csak az ízlelőbimbókat

kényeztették, hanem a látványuk is elbűvölt.” [38]

• Közlekedés

(elektromos-64, önvezető-27, kerékpár-31, roller-13, mágnes-9, hidrogén-3)

Az ipar mellett a közlekedés és szállítás a fenntarthatóság kiteljesedését leginkább korlátozó szektor. A hallgatók az ismételten megvalósuló EKF-év apropóján fél évszázad múlva bekövetkező veszprémi utazás karbonlábnyomát a fosszilis üzemanyaggal üzemelő közlekedési eszközök kiiktatásával tervezik mérsékelni. A jövő turistái az elektromos meghajtású járművek mellett az önvezető technológiát alkalmazó autókkal és autóbusszokkal találkozhatnak Veszprémben. Az örök klasszikus, a kerékpár vagy a roller is a városi mikromobilitás része marad, legfeljebb akkumulátorokkal szerelik fel.

„Visszafelé tartva a vasút irányában hívtam magamnak egy elektromos taxit, mely mikor odaért hozzám meglepődve láttam, hogy teljesen önvezető volt, nem ült a járműben sofőr.” [E48]

• Zöld infrastruktúra

(állatkert-101, park-78, faj-17, hulladék-7, újrahasznosított-4, mentes-3)

A városi zöldfelületek növelése a fenntarthatóság egyik letéteményese. Ha a zöldítés nemcsak a növényvel borított terek megnövelésével és a biodiverzitás fokozásával, hanem az állatvilág gondos védelmével és élményszerű bemutatásával is párosul, akkor a helyiek számára élhetőbb, a flóra és a fauna esztétikájára érzékeny turisták számára pedig vonzóbb településsé válhat Veszprém. Az esszékből egy kifejezetten természetközeli Veszprém képe rajzolódik ki, ahol a hulladéktermelés csökkentésére is hangsúlyt fektetnek.

„Ami egykor veszprémi állatkertként működött, az mára egy csodálatos állatrezervátumként funkcionál, ahol réges-régen kihalt állatok génjeit rekonstruálják, így visszahozva őket a földi életre.” [E50]

A Veszprém fejlődésével kapcsolatos víziókban olyan elemekkel is találkozhatunk, amelyek egyáltalán nem szolgálják a jelenleg⁷ 52 ezer fős vármegyeszékhely fenntarthatóságát, mivel a vonatkozó beruházások mérete és üzemeltetése nincs összhangban a lakosság igényeivel. Például többen repülőteret álmodtak Veszprémbe, sőt olyan hallgató

⁷ Belügyminisztérium, Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárság, 2024. január 1. www.nyilvantarto.hu Letöltve: 2024. augusztus 1.

is akadt, aki egyenesen Magyarország legnagyobb légi kikötőjében gondolkodott. Mások a helyi metró utaznának, az egyik esszében pedig arról olvashattunk, hogy a felszíni forgalom elviselhetetlen sűrűsége indokolta a föld alatti vasútvonal kiépítését.

5. Következtetések

A fenntartható fejlődés elve közel négy évtizede az élet legtöbb területén áthatja a tervezés, a fejlesztés és a menedzsment gyakorlatát, a döntéshozók és a döntéshozás szellemiségét, részese a tudományművelés és a tudásközvetítés mindennapjainak. A fenntarthatóság az utazás világának is egyik sarokköve, a turizmus majd' minden területét átszövi kutatási téma és tananyag (DÁVID et al. 2012). A téma aktualitását jól mutatja, hogy a karbonlábnyom mérséklése a Párizsban rendezett 2024. évi nyári olimpiai játékok lebonyolítása során is elsődleges szempont volt (THEODORAKIS et al. 2024). A Pannon Egyetem másodéves turizmus-vendéglátás szakos hallgatóinak hipotetikusán 2073-ban megvalósuló, Veszprémbe, az ismételt EKF-címet viselő vármegyeszékhelyre irányuló utazásáról szóló fiktív élménybeszámoló tartomelemzése lehetőséget adott a fenntarthatóság tudatosulásának megragadására. A vizsgálat megállapította, hogy (1) a fenntarthatóság eszméje és gyakorlata egyaránt markáns szerepet játszik az 50 év múlva megvalósuló utazásból fakadó élményekben, (2) a fejlesztések napjaink innovációinak talaján állnak, (3) Veszprém a jelenleginél is zöldebb és élhetőbb vármegyeszékhelyé válik. Az a tény, hogy a vizsgálatba bevont hallgatók közvetve vagy közvetlenül maguk is részei voltak a fenntarthatóságot középpontba állító 2023. EKF-év veszprémi és Balaton régióbeli mozanatainak, részt vettek a programokon, segítették a lebonyolítást, megtapasztalták a fejlesztéseket, továbbá a képzésük során is szembesültek a kezdeményezés eredményeivel, minden bizonnyal jelentős hatást gyakorolt a fenntartható fejlődés elvének tudatosulására. Mindehhez az is hozzájárulhatott, hogy a Pannon Egyetem a fenntarthatóság eszméjének és gyakorlati megvalósításának szószólója, a hallgatók azonban a paradoxonokkal is tisztában vannak (GELENCSÉR 2023, STUMPF-BIRÓ 2023). A számos korlátot (pl. mintavétel, az esszékhez kapcsolódó kiegészítő információk hiánya) magán hordozó vizsgálat legfontosabb elméleti hozadékaként megerősítést nyert, hogy a fenntarthatóságorientált szocializáció (képzés, megtapasztalás) tudatosul a felnövekvő nemzedékben, áthatja a

gondolkodásmódját, valamint megjelenik a környezetével szembeni elvárásaiban is (GRØNHØJ-HUBERT 2022). Tekintve, hogy a turizmus-vendéglátás szakos hallgatók egy része vélhetően a turizmus ágazatban fog elhelyezkedni és karriert építeni, a fenntarthatóság eszmeiségét valószínűsíthetően menedzserként is érvényesíteni fogják (SHAFIEIEH et al. 2024). Az eredmények továbbá hozzájárulhatnak a Veszprém városfejlesztési stratégiájának⁸ megújítását előkészítő munkálatokhoz is. Jelen vizsgálat számos, további kutatási kérdés megválaszolásának szükségességét generálta, így például feltárandó, hogy az EKF-évre vonatkozó érintettség milyen mértékben hatott a fenntarthatóság tudatosulására.

Köszönetnyilvánítás

Jelen publikáció a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal által biztosított forrásból a 2019-1.3.1-KK-2019-00015 azonosító számú, „Körforgásos gazdasági alapokon nyugvó fenntarthatósági kompetencia központ létrehozása a Pannon Egyetemen” című projekt keretében jött létre. A kutatást „A jó hely értelmezésének földrajzi dimenziói a totális turizmus kontextusában” OTKA K134877 projekt is támogatta.

Felhasznált irodalom

- APETREI, C. – CANIGLIA, G. – VON WEHRDEN, H. – LANG, D. (2021): Just another buzzword? A systematic literature review of knowledge-related concepts in sustainability science. *Global Environmental Change*. 68. 102222. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2021.102222>
- AQUILINO, L. – ARMENSKI, T. – WISE, N. (2019): Assessing the competitiveness of Matera and the Basilicata Region (Italy) ahead of the 2019 European Capital of Culture. *Tourism and Hospitality Research*. 19(4). pp. 503–517. DOI:10.1177/1467358418787360
- AZZILONNA, V. – CORRADO, G. – GIOIA, D. – ALBOLINO, O. – SCHIATTARELLA, M. (2022): La valorizzazione del patrimonio naturalistico e culturale del territorio di Grassano e Grottole in Basilicata per un turismo sostenibile: Analisi geomorfologica e GIS per proposte di itinerari. *Documenti Geografici*. 2. pp. 183–204. http://dx.doi.org/10.19246/DOCUGEO2281-7549/202102_13
- BARANYAI G. – CSAPO T. (2011): Zöldterületek a hazai városokban, hatásuk az életminőségre, különös tekintettel a városklímára. In: Kókai S.

⁸ Veszprém Megyei Jogú Város Fenntartható Városfejlesztési Stratégiája 2021–2027 (Hétfa Kutatóintézet és Elemző Központ), https://hetfa.hu/wp-content/uploads/2023/02/VMJV_Fenntarthato_varosfejlesztési_strategiája_2021-2027.pdf Letöltve: 2024. augusztus 1.

- (szerk.): *Geográfiai folyamatok térben és időben*. Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza. pp. 63–73.
- BURKSIENE, V. – DVORAK, J. – BURBULYTE-TSISKARISHVILI, G. (2018): Sustainability and sustainability marketing in competing for the title of European Capital of Culture. *Organizacija*. 51(1). pp. 66–78. DOI: 10.2478/orga-2018-0005
- BUSH, J. (2020): The role of local government greening policies in the transition towards nature-based cities. *Environmental Innovation and Societal Transitions*. 35. pp. 35–44. <https://doi.org/10.1016/j.eist.2020.01.015>
- CAUCHI, M. – SCERRI, D. (2019): Enriching tourist UX via a location based AR treasure hunt game. *2019 IEEE 9th International Conference on Consumer Electronics (ICCE-Berlin)*. pp. 199–204. IEEE. DOI:10.1109/ICCE-Berlin47944.2019.8966141
- COHEN, C. (2020): Coming to Rest: Aesthetics of Cosmopolitanism and Mobility in Marseille. *City & Society*. 32(2). pp. 272–293. <https://doi.org/10.1111/ciso.12278>
- COX, T. – O'BRIEN, D. (2012): The “scouse wedding” and other myths: reflections on the evolution of a “Liverpool model” for culture-led urban regeneration. *Cultural Trends*. 21(2). pp. 93–101. <https://doi.org/10.1080/09548963.2012.674749>
- CSOMÓS, GY. – FARKAS, J. – SZABÓ, B. – BERTUS, Z. – KOVÁCS, Z. (2023): Exploring the use and perceptions of inner-city small urban parks: A case study of Budapest, Hungary. *Urban Forestry & Urban Greening*. 86. 128003. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2023.128003>
- DÁVID L. – VARGÁNÉ CSOBÁN K. – KOVÁCS GY. – VASA L. (2012): *Turizmusökológia: zöldülő turizmus – fenntartható turizmusfejlesztés*. Szaktudás Kiadó, Budapest.
- DZUPKA, P. – SEBOVA, M. (2016): Local economic impact of the WHITE night festival in Kosice. *E+M Ekonomie a Management*. 19(2). pp. 132–141. DOI:10.15240/tul/001/2016-2-009
- EBEJER, J. (2019): Urban heritage and cultural tourism development: a case study of Valletta's role in Malta's tourism. *Journal of Tourism and Cultural Change*. 17(3). pp. 306–320. <https://doi.org/10.1080/14766825.2018.1447950>
- ERNSZT I. – FORMÁDI K. – LŐRINCZ K. (2022): A Veszprém–Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa fesztiváljainak fenntarthatósága és a COVID-19 – fókuszban a látogatói attitűdök és igények. *Comitatus*. 32(240). pp. 119–128.
- FALK, M. – HAGSTEN, E. (2017): Measuring the impact of the European Capital of Culture programme on overnight stays: evidence for the last two decades. *European Planning Studies*. 25(12). pp. 2175–2191. DOI:10.1080/09654313.2017.1349738
- FERRARI, S. – GUALA, C. (2017): Mega-events and their legacy: Image and tourism in Genoa, Turin and Milan. *Leisure Studies*. 36(1). pp. 119–137. DOI:10.1080/02614367.2015.1037788.
- FORMÁDI K. – LŐRINCZ K. (2023): Rendezvények a világvárvány és a gazdasági kihívások korában: a VeszprémBalaton2023 Európa Kulturális Fővárosa Program tapasztalatai. *Comitatus*. 33(247). pp. 39–54. DOI:10.59809/Comitatus.2023.33-247.39
- GAJIC, T. – RADOVANOVIC, M. – TRETIAKOVA, T. – SYROMIATNIKOVA, J. (2021): Creating brand confidence to gastronomic consumers through social networks—a report from Novi Sad. *Journal of Place Management and Development*. 14(1). pp. 32–42. DOI:10.1108/JPM-04-2020-0033
- GELENCSÉR A. (2023): *Ábrándok bővületében – A fenntartható fejlődés korlátai*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- GRIBAUDO, M. – IACONO, M. – LEVIS, A. (2017): An IoT-based monitoring approach for cultural heritage sites: The Matera case. *Concurrency and Computation: Practice and Experience*. 29(11). 4153. pp. 1–13. DOI:10.1002/cpe.4153
- GRØNHØJ, A. – HUBERT, M. (2022): Are we a growing a green generation? Exploring young people's pro-environmental orientation over time. *Journal of Marketing Management*. 38(9-10). pp. 844–865. <https://doi.org/10.1080/0267257X.2021.2005664>
- GUERREIRO, M. – MENDES, J. – FORTUNA, C. – PINTO, P. (2020): The dynamic nature of the city image: Do image components evolve over time? *Tourism*. 68(1). pp. 83–99. DOI:10.37741/t.68.1.7
- GUNAY, Z. (2010): Conservation versus regeneration? Case of European capital of culture 2010 Istanbul. *European Planning Studies*. 18(8). pp. 1173–1186. DOI:10.1080/09654311003791234
- HERRERO, L. – SANZ, J. – DEVESA, M. – BEDATE, A. – DEL BARRIO, M. (2006): The economic impact of cultural events: a case-study of Salamanca 2002, European Capital of Culture. *European Urban and Regional Studies*. 13(1). pp. 41–57. <https://doi.org/10.1177/0969776406058946>
- HORVÁTH D. – MITEV A. (2015): *Alternatív kvalitatív kutatási kézikönyv*. Alinea, Budapest.
- HUSSEIN, E. – DAOUD, S. – ALRABAI AH, H. – BADAWI, R. (2020): Exploring Undergraduate Students' Attitudes towards Online Learning during COVID-19: A Case from the UAE. *Children and Youth Services Review*. 119. 10.1016/j.childyouth.2020.105699

- IRIMIÁS, A. – CSAPODY, B. – JÁSZBERÉNYI, M. (2024): Social sustainability on European food festival websites: A multimodal discourse analysis. *Tourism Management Perspectives*. 53. 101280. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2024.101280>
- JONES, C. – NEWSOME, D. (2015): Perth (Australia) as one of the world's most liveable cities: a perspective on society, sustainability and environment. *International Journal of Tourism Cities*. 1(1). pp. 18–35. DOI: 10.1108/IJTC-08-2014-0001
- KAISER T. (2015): Közpolitikák a helyi kormányzásban. In: Kaiser T. (szerk.): *Helyi közpolitika*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest. pp. 59–109.
- KISVARGA SZ. – HOROTÁN K. – ORLÓCI L. (2023): *Green city. A változó városi zöld*. Magyar Díszkertészek Szakmaközi Szervezete, Budapest.
- KORPELA, K. (1992): Adolescents' favourite places and environmental self-regulation. *Journal of Environmental Psychology*. 12(3). pp. 249–258. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(05\)80139-2](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(05)80139-2)
- KÓVÁRI, E. – FORMÁDI, K. – BANÁSZ, Z. (2023): The Green Attitude of Four European Capitals of Culture's Youth. *Sustainability*. 15(10). 7866. <https://doi.org/10.3390/su15107866>
- KÓVÁRI, E. – RAFFAY-DANYI, Á. (2022): Can festivals bring social change in an ECoC city? Emotional intelligence and willingness to volunteer among university students. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*. 14(3). pp. 279–295. <https://doi.org/10.1080/19407963.2022.2087663>
- KUNDI V. – ERNSZT I. (2024): Zöldfestés a turizmusban – a Greenwashing jelenség és szabályozási háttere. *Scientia et Securitas*. 5(1). pp. 21–30. DOI: 10.1556/112.2024.00222
- LASK, T. (2011): Cognitive maps: A sustainable tool for impact evaluation. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure & Events*. 3(1). pp. 44–62. <https://doi.org/10.1080/19407963.2011.539381>
- LIU, Y. D. (2017a): Quality of life as event legacy: An evaluation of Liverpool as the 2008 European Capital of Culture. *Applied Research in Quality of Life*. 12(3). pp. 653–670. DOI:10.1007/s11482-016-9481-8
- LIU, Y. D. (2017b): The impacts of cultural event on networking: Liverpool's cultural sector in the aftermath of 2008. *Impact Assessment and Project Appraisal*. 35(2). pp. 118–127. <https://doi.org/10.1080/14615517.2016.1228342>
- LIU, Y. D. (2016): Cultural event and urban regeneration: Lessons from liverpool as the 2008 European capital of culture. *European Review*. 24(1). pp. 159–176. DOI:10.1017/S1062798715000265
- LIU, Y. D. (2015): Event-led strategy for cultural tourism development: The case of Liverpool as the 2008 European Capital of Culture. *disP-The Planning Review*. 51(2). pp. 28–40. DOI:10.1080/02513625.2015.1064645
- LOPES, T. (2008): The role of public art in 'Lisbon 1994': an improvement to this city's future. *On the W@terfront*. 11 (October). pp. 75–80. <https://revistes.ub.edu/index.php/waterfront/article/view/18899>
- MÁHR T. – KELLER K. – BIRKNER Z. (2022): *Innováció a turizmusban*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- MANOIÚ, V. – CRACIUN, A. (2019): Pollution or relaxation and leisure in Sibiu? 5th International Conference on Advances in Education and Social Science. *Proceedings of ADVED 2019*. Istanbul. pp. 101–108.
- MARTINEZ, W. – LO, B. (2008): Medical students' experiences with medical errors: an analysis of medical student essays. *Medical Education*. 42(7). pp. 733–741. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2923.2008.03109.x>
- MAVRIN, I. (2024): European Capital of Culture and sustainable tourism: challenges, trends and perspectives. *Tourism*. 72(1). pp. 20–34. DOI:10.37741/t.72.1.2
- MEEKES, J. – BUDA, D. – DE ROO, G. (2017): Leeuwarden 2018: Complexity of leisure-led regional development in a European Capital of Culture. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*. 108(1). pp. 129–136. DOI:10.1111/tesg.12237
- MILESI, S. (1987): Architects for future years, 30 projects along the Arno+ illustrated works from the Florence-European-Capital-of-Culture competition. *Casabella*. 51(534). pp. 50–63.
- MITEV A. (2006): Végtelen történet: A narratív elemzés alkalmazhatósága a marketingkutatásban. *Vezetéstudomány*. 37(10). pp. 33–41.
- MÓNKS, F. (1968): Future time perspective in adolescents. *Human Development*. 11(2). pp. 107–123.
- NAVRACSICS T. (1997): A Dunántúl Athénje és a királynék városa. *Társadalmi Szemle*. 52(2). pp. 37–54.
- NEDUČIN, D. – KRKLJEŠ, M. (2022): Culture-Led Regeneration of Industrial Brownfield Hosting Temporary Uses: A Post-Socialist Context–Case Study from Novi Sad, Serbia. *Sustainability*. 14(23). 16150. DOI:10.3390/su142316150
- NOSKOVÁ, M. (2016): Regional economic effects of the European Capital of Culture project: the

- use of input-output analysis. *E+M Economie a Management*. 19(3). pp. 57-74. <https://doi.org/10.15240/tul/001/2016-3-005>
- PEPE, A. (2018): The participatory process of a community involved in its biggest event: The case study "Matera European Capital of Culture 2019". *Il capitale culturale. Studies on the Value of Cultural Heritage*. 17. pp. 275-297. <https://doi.org/10.13138/2039-2362/1687>
- PERERA, C. - HEWEGE, C. (2016): Integrating sustainability education into international marketing curricula. *International Journal of Sustainability in Higher Education*. 17(1). pp. 123-148. DOI:10.1108/IJSHE-03-2014-0041
- POLO, J. (2015): The Istanbul modern art museum: an urban regeneration project? *European Planning Studies*. 23(8). pp. 1511-1528. DOI: 10.1080/09654313.2013.819074
- POPESCU, F. - VOICULESCU, S. (2020): Place making and tourism logistics in Timișoara: Facing the tasks of the newly appointed European Cultural Capital for 2021. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*. 22(4). pp. 534-546. DOI:10.1080/19448953.2020.1775404
- RÁTZ T. (2023): *Felelősségteljes turizmus – Lehetőségek és kihívások a poszt-Covid korszakban*. Kodolányi János Egyetem, Székesfehérvár.
- RÁTZ T. (2006): Kulturális turizmus és városfejlesztés – Európa Kulturális Fővárosa. *Turizmus Bulletin*. 10(2). 9-15.
- REMOALDO, P. - DUQUE, E. - RIBEIRO, J. (2015): The environmental impacts of hosting the "2012 Guimarães European Capital of Culture" as perceived by the local community. *Ambiente y Desarrollo*. 19(36). pp. 25-38. DOI:10.11144/Javeriana.ayd19-36.eihg
- REMOALDO, P. - RIBEIRO, J. - VAREIRO, L. - SANTOS, J. (2014): Tourists' perceptions of world heritage destinations: The case of Guimarães (Portugal). *Tourism and Hospitality Research*. 14(4). pp. 206-218. DOI:10.1177/1467358414541457
- RICHARDS, G. - ROTARIU, I. (2015): Developing the eventful city in Sibiu, Romania. *International Journal of Tourism Cities*. 1(2). pp. 89-102. DOI:10.1108/IJTC-08-2014-0007
- SHAFIEIEH, M. - OZTUREN, A. - REZAPOURAGHDAM, H. - KARATEPE, O. (2024): Does Critical Thinking Mediate the Relationship between Sustainability Knowledge and Tourism Students' Ability to Make Sustainable Decisions? *Sustainability*. 16(13). 5655. <https://doi.org/10.3390/su16135655>
- SIKOS T. T. - SZENDI D. (2023): A hazai megyei jogú városok gazdasági és környezeti fenntarthatóságának mérése, 2020-2021. *Területi Statisztika*. 63(1). pp. 88-124. <https://doi.org/10.15196/TS630104>
- SIMON R. (2024): Fenntartható városfejlesztés az uniós lehetőségek tükrében: Miskolc és Győr fenntartható városfejlesztési stratégiájának összevetése a 100 klímasemleges és intelligens város misszió vonatkozásában. *Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek*. 21(1). pp. 150-162. <https://doi.org/10.32976/stratfuz.2024.12>
- SRAKAR, A. - VECCO, M. (2017): Ex-ante versus ex-post: comparison of the effects of the European Capital of Culture Maribor 2012 on tourism and employment. *Journal of Cultural Economics*. 41(2). pp. 197-214. DOI:10.1007/s10824-017-9294-0
- STUMPF-BIRÓ B. (2023): Átalakuló világ: Minden fontosabb annál, ami mindennél fontosabb. *Magyar Művészet*. 23(6). pp. 28-33.
- MORVAY SZ. - RECHNITZER J. - FEKETE D. (2020): Európa Kulturális Fővárosai Kelet-Közép-Európában. *Tér és Társadalom*. 34(1). pp. 119-139. DOI:10.17649/TET.34.1.3147
- SZALMÁNÉ CSETE M. - BUZÁSI A. (2020): A smart planning szerepe a fenntartható városfejlesztésben. *Területi Statisztika*. 60(3). pp. 370-390. <https://doi.org/10.15196/TS600304>
- SZPAKOWSKA-LORANC, E. (2021): Multi-attribute analysis of contemporary cultural buildings in the historic urban fabric as sustainable spaces, Krakow case study. *Sustainability*. 13(11). 6126. DOI:10.3390/su13116126
- THEODORAKIS, Y. - GEORGIADIS, K. - HASSANDRA, M. (2024): Evolution of the Olympic Movement: Adapting to Contemporary Global Challenges. *Social Sciences*. 13(7). 326. <https://doi.org/10.3390/socsci13070326>
- TRUNFIO, M. - CAMPANA, S. - MAGNELLI, A. (2023): Experimenting hybrid reality in cultural heritage reconstruction. The Peasant Civilisation Park and the 'Vicinato a Pozzo'museum of Matera (Italy). *Museum Management and Curatorship*. 38(1). pp. 428-450. DOI:10.1080/09647775.2022.2052159
- VESELINOVIĆ, J. - ALEMPIJEVIĆ, N. (2023): Future-Making in the European Capitals of Culture. Rijeka and Nova Gorica Compared. *Etnološka Tribina*. 53(46). pp. 77-97.
- VILA-LOPEZ, N. - BOLUDA, I. - MARIN-AGUILAR, J. (2022): Improving residents' quality of life through sustainable experiential mega-events: High-versus low-context cultures. *Journal of Hospitality & Tourism Research*. 46(3). pp. 979-1005. DOI:10.1177/1096348020901775
- VUJIČIĆ, M. - STANKOV, U. - PAVLUKOVIĆ, V. - ŠTAJNER-PAPUGA, I. - KOVAČIĆ, S. - ČIKIĆ, J. - MILENKOVIĆ, N. - ZELENOVIĆ VASILJEVIĆ, T. (2023): Prepare for impact! A methodologi-

- cal approach for comprehensive impact evaluation of European Capital of Culture: the case of Novi Sad 2022. *Social Indicators Research*. 165(4). pp. 715-736. <https://doi.org/10.1007/s11205-022-03041-1>
- WANG, M. – CHAI, L. (2018): Three new bibliometric indicators/approaches derived from keyword analysis. *Scientometrics*. 116(3). pp. 721-750. DOI:10.1007/s11192-018-2768-9
- WOLFF, M. – HAASE, D. (2019): Mediating sustainability and liveability – Turning points of green space supply in European cities. *Frontiers in Environmental Science*. 7(61). pp. 1-14. <https://doi.org/10.3389/fenvs.2019.00061>